

“Conceixedor pregon del seu públic, li oferí un món de caricatures vigoroses, un seguit d’escenes enjogassadíssimes, un cascadeig de plasereries gruixudes. La seva invenció verbal no té fi: en ella cal cercar el millor del seu còmic.”

Carles Riba

Epitafi de Plaute

Des que la mort s’endugué Plaute la comèdia està de dol i l’escenari es troba desert.

És per això que el Riure, el Joc i la Broma, i els Ritmes in comptables s’han posat a plorar tots junts.

FUNDACIÓ C.R.E.T.A.
(CENTRE PER A LA REPRESENTACIÓ
I ESTUDI DEL TEATRE ANTIC)

C/ San Máximo, 31- 4t. porta 8
(28041 Madrid)
Telèfons: 915 000 662 / 003 174 / 003 270
Fax: 915 003 185
Correu e.: creta@retemail.es

Mostel·lària

La comèdia del fantasma

PLAUTE

PROPOSTA DE COMENTARI GUIAT DE L’OBRA

Enric Comas i Parer
Companyia de teatre *Tempus est Iucundum*

Per llegir l'obra en català, podeu fer servir la traducció de Marçal Olivar (Plaute, *Comèdies VII*, Col·lecció Bernat Metge, núm. 101) –el primer intent, força reeixit, de combinar un llenguatge popular amb el rigor filològic i lingüístic tan típic de la col·lecció Bernat Metge– i la de Joan Carbonell (Plaute, *El vodevil del fantasma*, La Magrana, L'Esparver clàssic) –que aposta per un llenguatge encara més popular i actualitzat i que compta amb un valuós estudi introductor de l'obra– o la versió d'Enric Comas (Plaute, *Mostel·lària. La comèdia del fantasma*, Ediciones Clásicas) –text pensat per ser dramatitzat, amb algun afegit i alguna modificació, la més important de les quals és la reescriptura del final–.

L'ACCIÓ

1. Les comèdies de Plaute acostumen a començar amb un pròleg per posar el públic en antecedents fins al punt d'inici de l'acció. De vegades, fins i tot se'n explica l'argument i el desenllaç. El protagonista del pròleg pot ser un personatge homònim *ex professo* o un déu (sol ser un 'déu de la llar' perquè l'àmbit domèstic és l'escenari habitual de les obres de Plaute). El pròleg també pot recitar-lo algun personatge de l'obra, ja sigui protagonista o personatge secundari, lliure o esclau –aquest darrer cas sol ser força habitual–.
 - a. Aquesta obra té pròleg? Si el té, qui el protagonitza?
 - b. Què s'hi explica? Els antecedents de l'acció d'aquell moment? L'argument de l'obra? El desenllaç?
2. *Escena I*. Fixeu-vos en el diàleg entre Tranió i Grumió. Busqueu ara informació sobre les bases morals de l'escola filosòfica epicúria i de l'escola filosòfica estoica.
 - a. Quin dels dos protagonistes de la primera escena de l'obra representaria cadascuna d'aquestes escoles?
 - b. Per quina creieu que es decanta Plaute? Per cap de les dues?
3. *Escena III*. Discussió sobre la cosmètica.
 - a. Quina posició defensa Filemàcia i quina Escafa?
 - b. Creieu que aquesta discussió és realment 'actual'?
 - c. Compareu la funció del maquillatge a l'antiguitat amb la dels nostres dies.
4. Al llarg del text hi ha continuades referències als diners, un dels elements vertebradors de l'obra. Localitzeu-les i comenteu-les.
 - a. Quina relació tenen els diners amb...
 - i. l'amor?
 - ii. la moral dissoluta de Filòlaques?
 - iii. l'esclavatge?
 - b. Com incideixen els diners en el desenvolupament de la trama? Quants diners Filòlaques demana en préstec i per què els necessita? Quants diners diu Tranió que li costà a Filòlaques la casa de Simó?
 - c. Quina és la funció d'un personatge com Misargírides? Plaute ens el presenta com un personatge atractiu o odiós? [Pot ajudar a formar-vos una idea de la seva actitud el fet que alguns comentaristes antics expliquen que Plaute s'arruinà i fou perseguit pels seus acreedors fins que acabà en un molí, esclavitzat per deutes.]

5. Una altra referència que recorre tot el text és la comparació entre els homes i les bèsties de càrrega, especialment les mules. Localitzeu-les al text.
 - a. Quin o quins personatges en parlen?
 - b. Quin o quins personatges en sofreixen la comparació, d'acció o de paraula?
6. Us sembla encertat el títol de l'obra? Creieu que el suposat fantasma és l'eix o el motor de l'acció de l'obra? Si penseu que no, busqueu-ne un d'alternatiu.

ELS PERSONATGES

7. Els personatges de les obres de Plaute són personatges de repertori, també anomenats arquetípics. Això vol dir que les seves característiques estan definides per un esquema predeterminat que, en aquest cas, és hereu de la Comèdia Nova grega. Aquests arquetips s'han formalitzat al voltant d'un nom –*senex*, *meretrix*, *parasitus*, *servus*, etc.– que acostumava a col·locar-se al costat del personatge en el *dramatis personae*. Si podeu accedir a una edició del text original, escriviu al costat del nom de cada personatge el nom de l'arquetip corresponent. Si no podeu accedir-hi, assageu una altra classificació dels personatges atenint-vos a aquests tres criteris:

a. Edat:	–Joves:
–Vells:
b. Sexe:	–Homes:
–Dones:
c. Condió:	–Lliures:
–Esclaus:

Combineu aquests tres criteris –per exemple: jove, home i esclau; vella, dona i lliure; etc.– i fixeu-vos quines combinacions tenen un o diversos personatges i quines no en tenen. Se'n pot extraure alguna conclusió? ¿Creus que els personatges d'una mateixa combinació tenen unes característiques semblants o, en certa manera, oposades? Per exemple, Simó i Teopròpides comparteixen una mateixa visió de la vida?

8. El nom dels personatges plautins no és pas gratuït ni arbitrari: tots signifiquen algun vici o alguna virtut, gairebé sempre amb una sospitosa ironia, que el fan encara més còmic. Aquest recurs s'anomena 'nom transparent'.
 - a. Fixeu-vos en els noms dels personatges dels textos que estigueu llegint en altres matèries de literatura o d'altres que us vinguin a la memòria. Acompleixen la condició de nom transparent?
 - b. Trobeu el significat dels noms dels personatges de *Mostel·lària*. En aquesta tasca, us poden ajudar el vostre professor i un diccionari de grec – l'antroponímia és grega en aquesta obra, fet habitual en Plaute–. Podeu consultar, també, el llibre de Matias López López, *Los personajes de la comedia plautina. Nombre y función* (Univ. Lleida, 1991).